

СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

Розглянуто сутність регіональної інвестиційної привабливості, показники інвестиційної привабливості регіонів і проаналізовано сучасні підходи та методи оцінки інвестиційної привабливості регіонів.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, регіон, описовий підхід, рейтинговий підхід.

Вступ. Проблема інвестиційної привабливості України та її регіонів зберігає свою актуальність у сучасних, досить складних економічних реаліях. Саме активна інвестиційна діяльність може сприяти подоланню негативних наслідків кризових явищ. Перехід до ринкових відносин в Україні супроводжувався значною диференціацією регіонів за рівнем стартових умов. А невдала структурна регіональна політика спричинила зменшення обсягів виробництва, зниження обсягів інвестиційних вкладень, погіршення екологічного стану територій та фінансового положення великих, середніх і малих підприємств, що в цілому знизило рівень життя громадян країни.

Тому потреба в інвестиціях та стимулюванні їх надходження в економіку регіону зумовлює необхідність розробки дієвих заходів, спрямованих на покращення результатів господарської діяльності, виявлення сильних та слабких позицій розвитку та забезпечення ефективного функціонування територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти інвестування, а також оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, знайшли висвітлення у наукових працях вітчизняних і зарубіжних економістів: А.Асаула, І.Бланка, А.Булгакова, Л.Гітмана, О.Градова, В.Демидовича, А.Загороднього, С.Зеленського, В.Карсекіна, Б.Коласса, Я.Комаринського, М.Крейниної, Н.Іванова, О.Мертенса, Д.Норкотта, А.Пересади, Л.Салимова, У.Шарпа, О.Ястремської і Г.Строковича та інших.

Саме на визначенні інвестиційної привабливості регіону формується характеристика його спроможності залучати капітал. І хоча у цій сфері існує чимало напрацювань, проте на сьогодні постає проблема відсутності єдиної дієвої методики оцінки інвестиційної привабливості регіону.

Метою статті є розгляд та аналіз сучасних підходів та методів інвестиційної привабливості регіонів.

Результати дослідження. Важливою складовою теоретичного обґрунтування методів та підходів оцінки інвестиційної привабливості регіонів є визначення поняття “інвестиційна привабливість”. Але, незважаючи на виключну увагу дослідників до цієї теми, науковці ще й досі не розробили універсального визначення інвестиційної привабливості, яке б відповідало потребам як теорії, так і практики, а також було б адекватним з позиції конкретного суб’єкта її здійснення.

В науковій літературі існують різні визначення дефініції “інвестиційна привабливість регіону”. Наведемо деякі з них:

- 1) становище регіону в той чи інший момент часу, тенденції його розвитку, що відображаються в інвестиційній активності [1];
- 2) відповідність регіону основним цілям інвесторів, що полягають у прибутковості, безризиковості та ліквідності інвестицій [7];

3) рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного регіону [6];

4) система або поєднання різних об'єктивних ознак, засобів, можливостей, що обумовлюють в сукупності потенційний платоспроможний попит на інвестиції в даному регіоні [8, 9].

Поглиблений аналіз інвестиційної привабливості вимагає систематизації показників для кількісної та якісної характеристики як зовнішнього, так і внутрішнього середовища території. Крім того необхідно враховувати компоненти, які мають відносно стійкий характер, і компоненти, які знаходяться під впливом поточної економічної кон'юнктури. Включення останніх забезпечить «механізм зворотного зв'язку» при прийнятті стратегічних управлінських рішень на регіональному рівні. Тобто необхідно побудувати дві підсистеми: одна буде характеризувати значення потенціалів регіону, а інша – характеризувати результати діяльності за умови використання останніх. При цьому вихідна інформація повинна відображати найсуттєвіші явища та процеси, бути об'єктивною та накопичуватись протягом тривалого часу [4].

На практиці розроблена блок-схема показників інвестиційної привабливості регіону, яка сформована на базі статистичних даних та включає такі основні складові: соціально-економічний стан, інфраструктурне забезпечення, ринкові відносини, інноваційна активність, якість людських ресурсів, інформаційне забезпечення та ступінь безпеки інвестиційної діяльності (рис.1).

Рис.1 - Групування показників інвестиційної привабливості регіонів

- Оцінка інвестиційної привабливості регіонів здійснюється на базі таких підходів:
- 1) описовий – базується на дослідженні абсолютних показників соціально-економічного розвитку регіону, їх структури та динаміки. Перелік показників наведений у працях В.В.Гомольської [3], А.В.Асаула [1];
 - 2) рейтинговий – полягає в аналізі аналітичних показників (узагальнюють різні аспекти розвитку регіону), які об'єднуються у синтетичні показники за групами, потім на їх основі формується інтегральний показник та визначається рейтинг регіону. На даному підході базуються методики, запропоновані І.О.Бланком [2], Д.М.Стеченко [10], М.П. Бутко, О.Ю.Акименко [5], а також зарубіжні методики [11].

Характеристику методів оцінки інвестиційної привабливості регіонів наведено в табл.1.

Таблиця 1 - Методи оцінки інвестиційної привабливості регіонів

Автор / інституція	Короткий зміст	Групи показників
1	2	3
І.О.Бланк	Інвестиційна привабливість регіону розраховується на основі груп синтетичних показників як інтегральний показник. Регіони ранжуються і поділяються на чотири групи: пріоритетної інвестиційної привабливості, достатньо високої інвестиційної привабливості, середньої інвестиційної привабливості, низької інвестиційної привабливості.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рівень загальноекономічного розвитку регіону (потенційна потреба в обсягах інвестування, можливість формування інвестиційних ресурсів за рахунок власних джерел, сукупна місткість регіонального ринку). 2. Рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону (можливість швидкої реалізації інвестиційних проектів). 3. Демографічна характеристика регіону (потенційний обсяг попиту населення на споживчі товари і послуги, можливості залучення кваліфікованої робочої сили у виробництво). 4. Рівень розвитку відносин і комерційної інфраструктури регіону (позиція місцевих органів самоврядування щодо розвитку ринкових реформ і створення відповідного підприємницького клімату). 5. Рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків (ступінь безпеки діяльності в регіоні).
В.М.Стеченко	Наслідуює методику І.О.Бланка, але враховує, що окремі синтезовані показники відіграють різну роль у прийнятті інвестиційних рішень. На основі експертної думки визначено значущість кожного синтезованого	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рівень загальноекономічного розвитку (35%). 2. Рівень розвитку інвестиційної інфраструктури (15%). 3. Демографічна характеристика (15%). 4. Рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури (25%).

Продовження табл. 1

1	2	3
	показника в сукупній оцінці інвестиційної привабливості регіону у відсотках.	5. Рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків (10%).
М.П.Бутко, А.Ю.Акименко	Оцінка інвестиційної привабливості виконується на базі дев'яти груп показників. Оцінку факторів, які визначаються кількісними показниками, розраховують за допомогою інтегрального коефіцієнта інвестиційної привабливості. Для факторів, які неможливо охарактеризувати показниками офіційної статистики, проводиться процедура експертної оцінки. Всі фактори поділяються на 2 групи: фактори об'єктивного та суб'єктивного характеру. Потім проводиться ранжування регіонів в залежності від рівня вказаних показників по відношенню до загальнодержавного. Матриця інвестиційної привабливості складається з 9 рангів територій.	1. Економіко-географічне положення. 2. Природо-ресурсний потенціал. 3. Трудовий потенціал: наявність трудових ресурсів, освітньо-кваліфікаційний рівень трудових ресурсів, вартість робочої сили. 4. Економічний потенціал. 5. Місткість споживчого ринку. 6. Інфраструктурний потенціал. 7. Науково-технічний потенціал. 8. Інвестиційні преференції. 9. Інвестиційні ризики: політичний, економічний, соціальний, екологічний).
А.В.Асаул	Автор здійснив систематизацію факторів і поділив їх на 3 групи. Застосовано аналіз не тільки фактичного стану ринку, але й його потенціалу. В методиці визначаються всі можливі види ризиків. Інвестиційна активність розглядається як позитивна ринкова реакція та означає формування передумов поліпшення інвестиційної привабливості.	1. Фактори, що впливають на рівень інвестиційного потенціалу регіонів: природно-географічний потенціал, трудовий потенціал, виробничий потенціал, інноваційний потенціал, інституційний потенціал, інфраструктурний потенціал, фінансовий потенціал, споживчий потенціал. 2. Фактори, що визначають рівень некомерційних інвестиційних ризиків: законодавчі ризики, політичні ризики, соціальні ризики, економічні ризики, екологічні ризики, кримінальні ризики. 3. Інвестиційна активність: концентрація і розподіл інвестиційного капіталу, активізація впровадження нових виробничих потужностей, інтеграція виробничої

Продовження табл. 1

1	2	3
		діяльності, розвиток прямих і портфельних інвестицій, інтеграційні фактори реалізації інвестиційних проєктів.
В.В.Гомольська	Розглядає інвестиційний клімат регіону як комплексну характеристику, що складається з трьох ключових підсистем: інвестиційного потенціалу, інвестиційного ризику, законодавчих умов. Показниками є певні критерії, для яких визначається певний ступінь досягнення.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика податкової системи (прийнятна і стабільна). 2. Рівень виробничих витрат. 3. Розвиненість та ефективність функціонування інвестиційної інфраструктури. 4. Характеристика трудових ресурсів (освіта, кваліфікація і т. ін.). 5. Ефективність роботи науково-освітніх та науково-дослідних організацій (надходження свіжих ідей для розробки нових продуктів і послуг). 6. Розвиненість фінансово-кредитних установ. 7. Ефективність зовнішньоекономічної діяльності (обсяг експорту, частка експорту в ВВП і т. ін.). 8. Відкритість органів влади контакту з підприємцями (кількість зустрічей з представниками бізнесу).

Висновки. На основі досліджених підходів до оцінки інвестиційної привабливості регіону можна зробити такі висновки. При використанні описового підходу оцінка може давати змістовні результати, але це залежить від кваліфікації аналітика, який проводить аналіз. Методики даного підходу потребують збору великої кількості даних з різних аспектів діяльності та ранжування їх за впливом на інвестиційну привабливість. Отримані результати є громіздкими та важкими для аналізування.

Рейтинговий підхід дає більш наочний результат, а процес оцінки є не таким громіздким, як у першому підході. Результат подається у вигляді інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону, який лише показує місце регіону серед інших і не вказує напрями інвестування на даній території, тобто не вказує галузі пріоритетного фінансування. Недоліком цього підходу є те, що при проведенні дослідження аналізуються лише потенційні інвестори, які діють на внутрішньому ринку України, що призводить до автоматичного виключення всіх інших. Крім того, не можливо визначити, частка якого з факторів включених до рейтингу, у ваговому вимірі є домінуючою.

Отже методика оцінки інвестиційної привабливості регіону повинна відповідати таким вимогам:

- давати характеристику регіону з точки зору сприятливості інвестиційного клімату;
- показувати результат щодо пріоритетних напрямів вкладання ресурсів;

– містити всі групи показників, які відображають потенціал регіону: соціально-економічний стан (соціально-демографічну та економічну складову), інфраструктурне забезпечення (виробничу та соціальну інфраструктуру), розвиток ринкових відносин, інноваційну активність, якість людських ресурсів, інформаційне забезпечення, ступінь безпеки інвестиційної діяльності (екологічну та криміногенну складову).

Отже інвестиційна привабливість регіону - один із головних факторів активізації інвестиційних процесів. Саме завдяки створенню в інвесторів уявлення про область як про привабливий об'єкт інвестування можливо залучення необхідних фінансових ресурсів.

Список літератури

1. Асаул А. Систематизация факторов, характеризующих инвестиционную привлекательность регионов // Региональная экономика. – 2004. – № 2. – С.53-62.
2. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента: в 2 т. – К.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. –Т. 1. – 536 с.
3. Гомольська В.В. Організаційно-економічні аспекти поліпшення інвестиційного клімату регіону // Региональная экономика. – 2003. – № 3. – С.62-70.
4. Заставний Ф.Д. Депресивні регіони України: аналіз, оцінка, проблеми // Региональная экономика. – 2005. – № 1. – С.76 – 89.
5. Інвестиційний менеджмент: теорія і практика / за ред. М.П. Бутка. – Ніжин: ТОВ “Видавництво Аспект-Поліграф”, 2009. – 452 с.
6. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1036.155.0>
7. Методика розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uazakon.com/documents/date_1a/pg_ibcnog/index.htm.
8. Петраев А.В. Факторы инвестиционной привлекательности. Методика оценки инвестиционной привлекательности региона (отрасли, предприятия) [Електронний ресурс]/ – Режим доступу: http://scholar.google.com/scholar_host?q=info:_AnsH32I54wJ:scholar.google.com/&output=viewport&pg=217.
9. Семина Л.А. Инвестиционная привлекательность: теоретический аспект. [Електронний ресурс] // Вестник Челябинского государственного университета. – 2010. – № 14 (195). Экономика. Вып. 27. – С.17-19. – Режим доступу: <http://www.lib.csu.ru/vch/195/002.pdf>.
10. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика. – К.: Вікар, 2002. – 374 с.
11. Euromoney’s Country Risk Rankings : [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://www.euromoney.com>.

Современные методики оценки инвестиционной привлекательности региона

Тюлькіна Е.А., Нєря В.І.

Рассмотрена сущность региональной инвестиционной привлекательности, показатели инвестиционной привлекательности регионов и проанализированы современные подходы и методы оценки инвестиционной привлекательности регионов.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность, регион, описательный подход, рейтинговый подход.

Modern techniques for assessing regional investment attractiveness

Tiulkina E. A., Nerya V.I.

The essence of the regional investment attractiveness indicators of investment, indicators of investment attractiveness of regions is considered and modern approaches and methods for assessing regional investment attractiveness are analyzed.

Keywords: investment attractiveness, methods the region, the narrative approach, the rating approach.